

# TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTE-KOMŞU ÇEVRE ETKİLEŞİMİ: İŞBİRLİĞİ İÇİN BİR ÖN ÇALIŞMA

Mehmet R. GÜRKAYNAK\*

Murat KASIMOĞLU\*\*

**Özet:** Bu makalede, Türkiye’de sayıları hızla artarak Anadolu’ya yayılmış olan üniversitelerin, içinde bulundukları çevre ile ilişkilerinin daha olumlu ve daha verimli hale getirilmesi, yörenin yaşam kalitesinin yükseltilmesi konuları irdelenmekte, yurt dışındaki deneyimlere de değinilerek örnekler verilmektedir.

**Anahtar Sözcükler:** Üniversite, komşu çevre, bölgesel gelişme.

## GİRİŞ

Üniversitelerin içinde ya da yakınında bulundukları yerleşimlerle, fiziksel çevreleriyle ve burada yaşayan insanlarla ve kurumlarla olan etkileşimleri “x ilçesini üniversite kurtarır” sığılğında sıkça gündeme gelmekle beraber, Türkiye’de bir iki çalışma hariç (Gürkaynak, 1977) hemen hiç uğraşılmamış bir alandır. Oysa özellikle Anglo-Sakson üniversitelerinde sanayi ile ve özellikle de komşu çevre ile işbirliği gittikçe daha ciddiye alınmakta ve bu konunun çalışılması, akademik yazında da yer bulmaktadır.

Bugün Türkiye’de kırk bir ilde yetmiş yedi üniversite, hemen her üç ilçeye bir tane düşmek üzere ikiyüzseksen yedi yüksek okul ve meslek yüksek okulu olduğu düşünülürse bu kurumların ülke genelinde büyük bir potansiyel güç oluşturdukları görülmektedir. Bu yazıda bu kurumların komşu çevreleriyle etkileşimlerinin görgül yöntemlerle incelenmesinden ziyade görgül araştırmaya yol açacak operasyonel tanımlar yapıp, konu üzerindeki çalışmalara değinilip potansiyel araştırmacıların konuya ilgi duymalarına gayret gösterilecektir. Bu yapılabilirse ve Türkiye’de bu konuda bir araştırma-uygulama ağı kurulabilirse, çevreleriyle ilişkileri oldukça statik olan üniversitelerin daha zengin bir etkileşime girebilecekleri ve bundan üniversitelerin de yararlanacakları düşünülmektedir.

Üniversitelerin sanayi ile işbirliği yapmalarının yeni kapitalizmin üniversiteye biçtiği bir ödev olduğu ve taşra üniversitelerinden bulundukları yerleri “aydınlatıp kalkındırmalarını” beklemenin fazla modernist bir proje olduğu düşü-

\* Prof. Dr., Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü.

\*\* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF Öğretim Üyesi. mkasimoglu@comu.edu.tr

nülebilir. Öte yandan, üniversite-sanayi işbirliğini kategorik olarak reddetmek iki taraf için de faydalı olabilecek bir bilgi akışını engelleyeceği gibi üniversiteleri kaynak için tamamen devlete ve siyasi otoriteye bağımlı hale getirmektedir. Komşu çevreye “faydalı” olmak konusunda ise üniversitelerin, özellikle de taşra üniversitelerinin komşu çevrelerine bir etkileri olduğu, olacağı şüphesizdir; fakat bunun nasıl bir etki olacağı büyük ölçüde tesadüflere kalmıştır. Sanayi ile işbirliğinde de, komşu çevre ile etkileşimde de savunulan görüş; inisiyatifi üniversitenin eline alması, belli koşulların devletçe ya da kaynak sıkıntısıyla dayatılmasını beklemeden, işleri olurlarına bırakmadan, üniversitenin “dışarı” ile etkileşimini yönlendirecek çerçevenin üniversitenin içinden çizilmesidir; ancak, bu yapılırken üniversitenin, “biz biliriz, size de öğretiriz” tavrı içinde olmaması önemlidir, zira birçok kez üniversiteler de bilemeyebilir, ya da istediklerini hayata geçiremeyebilir. Vurgulanması gereken, bunun her iki taraf için de bir “öğrenme” olduğu ve karar verme süreçlerinin, beraberce, daha eşitlikçi bir biçimde, eşgüdüm içerisinde çalıştırılması gerektiğidir.

Bu çabanın bir yönü, üniversite fikri üzerine kavramsal çalışmalardır. Bu kavramsal tartışmaya girilmeyip, Türkiye’deki üniversiteleri veri kabul ederek üniversite-komşu çevre etkileşimi konusunda genel bir durum tespiti yapılacak ve bu konudaki önerilerimizle, umulur ki, akademisyenlerin dikkati çekilecektir.

Türkiye’ye dağılmış kırk binin üzerinde öğretim elemanı ve milyonlarca öğrenci kendi çabaları ile -birbirleriyle pek ilintili olmadan- çalışmalar yapıyorlar. Bu enerji üniversiteler tarafından çeşitli alanlara odaklandırılabilirse, bilgi “üretimi” ve uygulamasının zenginleşmesi beklenir. Bu, vaktiyle köy enstitüleri için ortaya konan, sosyal ve iktisadi kalkınma vasıtası olma gereğinin de daha kapsamlı ve devletten bağımsız bir şekilde üniversiteler tarafından gerçekleştirilmesine yardımcı olabilir.

Bu yazı “üniversite bir sosyal ve iktisadi kalkınma vasıtası olmalı mıdır?” sorusunu sormamaktadır. Türkiye’de siyasi olarak bu soruya evet yanıtının uzun bir süre önce taşrada üniversite kurma politikasıyla verildiği düşünülmektedir. Bu, elbette açık bir konudur. Amacı; üniversite bir sosyal ve iktisadi kalkınma vasıtası olacaksa bunun etkin, üniversite fikriyle bağdaşır ve üniversiteye de yararlı bir şekilde nasıl yapılabileceğini öğrenmektir.

Yazıda komşu çevre ile işbirliği konusunda uğraş veren üniversitelerden bazıları örnek olarak verilmiştir. Bu, aynı konuda değerli çalışmalar yapan diğer kurumların gözardı edildiği anlamına gelmemektedir; amaç, tüm bu çalışmaların sistematik bir şekilde ilgili kişilere sunulmasıdır. Bu anlamda, bu yazı daha geniş bir araştırma-uygulama çalışmasının ilk adımıdır.

## **Tarihçe ve Temel Tanımlar**

Üniversitelerin temel işlevleri geleneksel olarak öğrenim (bilgi geliştirme), eğitim (bilgi aktarma), servis (edinilen bilgilerin toplum hizmetine sunulması) gibi etkinlikler gerçekleştirmek şeklinde tanımlanır. Geleneksel üniversite yapılarında öğrenmek, bilgi üretmek birincil görülür, eğitim zorunlu olarak taşıdıkları bir yük, üretilen bilginin hizmete sunulması da başkalarının görevi olarak algılanırdı. Bugün Türkiye’de kurumsal gelenekleri güçlü bazı üniversitelerin de bu dışı kapalı görüntüyü verdikleri söylenebilir. Aynı yapının geleneksel Amerikan üniversitelerinde de devam ettiği görülmektedir (Mayfield ve Lucas, 2000).

19. yy. sonlarında öğrenme, eğitim, servis işlevlerinin yanı sıra üniversiteye bir işlev daha yüklendi; bu görev evrensel değerleri içselleştirmiş, toplumsal duyarlılık sahibi, bilinçli yurttaşlar yetiştirmektir. Yüksek öğrenimin bu rolünü sistematik şekilde ilk öne sürenlerden birisi, 1873’te bu konuda yazı yazmış olan John Henry Newman’dır. Ona göre, üniversite eğitiminin amacı, bilgi almak ya da meslek edinmek değil, öğrenenin ufkunu geliştirmek, toplumsal yetisini artırmaktır. Newman’da dinsel kaygılarla dile getirilen bu görüş, John Dewey’de demokratik toplumun gelişmesinin önkoşullarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Dewey’in cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde eğitim danışmanlığı yaptığı ve 1924 - 1966 yılları arasında beş kitabının Türkçe’ye çevrildiği hatırlanırsa, onun düşüncelerinin izlerini 80’li yılların başlarına kadar Türkiye’nin eğitim sisteminde sezmek mümkündür.

ABD’de üniversitelerin geleneksel yapıları Vietnam savaşının da etkisi ile 1960’lı yıllarda değişmeye başladı. Öğrencilerin yaptıkları savaş karşıtı gösteriler ve öğretim üyelerinin savunma bakanlığının araştırma fonlarını kabul etmekte gösterdikleri çekingenlik, siyasetçilerin üniversitelere yönlendirilen kaynakları kısmalarına yol açtı. Bu zorluğun üstesinden gelebilmek için birçok üniversite bir yandan araştırma - geliştirme çalışmalarında özel sektörle ve vakıflarla ilişkilerini güçlendirirken, bir yandan da başta yabancı olmak üzere öğrenci sayısını artırarak kaynak yaratma yolunu seçti. Bu da üniversitelerin akademi dışına, özel sektöre, vakıflara, öğrencilere ve velilerine daha duyarlı olmalarını gerektirdi. Üniversiteler dışarıdan gelen isteklere, özelde de komşu çevrelere daha hassas olmaya başladıkça üniversite yerleşkesinin fiziksel olarak oturduğu alanı -ki buna bu yazıda *komşu çevre* denilmektedir- sosyal, kültürel ve ekonomik olarak birinci derecede dikkate alan ve bu alanın gelişmesine katkı veren yeni bakış açıları da üniversite yöneticilerinin gündemlerine girmeye başlamıştır.

Bazı Amerikan üniversitelerinin komşu çevreye olan ilgileri daha değişik zorunluluklardan kaynaklanıyordu. Maurasse (2001), bulundukları şehirlerin demografik yapısının değişmesi nedeni ile gettonun ortasında kalan üniversitelerin (Columbia meşhur bir örnektir), yerleşkelerinin çevre kalitesini yükseltmek a-

macıyla komşu çevreleriyle ilgilendiklerini anlatmaktadır. Değişik amaçlarla da olsa üniversite - komşu çevre işbirliği Anglo-Sakson üniversitelerinde hızla önem kazanmıştır.

**“Üniversite - komşu çevre işbirliği”**nin bir tanımını vermek gerekirse, bunun, üniversite ve komşu çevre kuruluşları tarafından **“örgütlenmiş”**, **“eşgüdümlemiş”**, bir yandan üniversitenin işlevlerini ilerletirken diğer yandan komşu çevrenin gereksinimlerine cevap veren, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden üniversite ve komşu çevre nüfusunu geliştiren, yurttaşlık bilincini besleyen bir öğrenme ve hizmet ağının oluşturulup geliştirilmesi olduğu söylenilebilir. Bu anlamda bu makalede, bundan sonra geçecek olan “yurttaş” kavramı “devlete ve millete hizmetle mükellef olan” kişi olarak değil; katılımcı demokrasinin bir parçası olan, beğenmeyince kabullenmek ya da terk etmek yerine değiştirmeye çalışan, etkin katılım ve örgütlenme yetilerine sahip ve özellikle “toplumsal duyarlılık sahibi ve bunun için gerekli bilgi ve becerilerle donanmış olan” insan olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda bahsedilen öğrenme ve hizmet ağının köklü bir şekilde oluşturulabilmesinin “eylem yoluyla öğrenme” diye adlandırabileceğimiz bir yöntemle sağlanabileceği uzun zamandır, çeşitli çalışmalarla savunulagelmıştır (Dewey, 1924; Lewin, 1947; Piaget, 1957; Kolb, 1998; Annette, 1999). Eylem yoluyla öğrenme, yurttaşı tanımlayan, temel becerileri geliştiren, sivil katılımı yüreklendiren, örgütlü öğrenim deneyimi sağlayan eğitsel bir yöntemdir. Basit tanımı, yaparak öğrenmektir. Üniversite-komşu çevre işbirliği özelinde bu yöntem, öğrencinin sivil toplumun işleyişi hakkında ipuçları elde etmesini, komşu çevre ile ilgili bilgiyi de burada kendi yapacağı çalışmayla edinmesini öngörür. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin toplumsal açıdan duyarlı olmaları, eylem ve eylem üzerinde eleştirel düşünme yoluyla çevrelerini daha derinden anlamaları beklenir. Böylece üniversite, öğrencisine bilgi aktarmanın ötesinde, arkadaş çevresinin dışında bir sosyal formasyon vermiş olur. Eylem yoluyla öğrenme, aynı zamanda, somut sosyal-siyasal bilgi edinimi sağlayarak ve toplum dokusunu tanıma yetisini geliştirerek, üniversite öğrencisinin toplumsal değerler ve beceriler açısından kişisel donanımını oluşturmaya ve pekiştirmesine yardımcı olur; onu ileriki yaşamında da demokratik katılımcılığa hazırlar. Bu yöntem bir yandan yüksek öğrenimdeki gencin toplumsal ve entelektüel birikimine katkı yaparken bir yandan da komşu çevrenin üniversite eliyle gelişmesine yardımcı olur.

### **Konuyla İlgili Tartışmalar**

Bu bölümde, bu alanda yapılan çalışmalara kısaca bakılarak, bölgesel gelişme sürecinde üniversitelerin rolü ve bu alandaki başarılı modeller değerlendirilecektir. Üniversitelerin komşu çevre ile işbirliğini geliştirmek için önce elitist yapıdan kurtulmaları gerekir (Silka, 2001). Yazar, eşgüdümlemiş ve yerel halk

ile bütünleşen üniversitelerin komşu çevrelerini kalkındırma sürecinde çok önemli rollerinin olacağını, bunu da, sahip oldukları merkezler aracılığı ile yapabileceklerini vurgulamakta; tek alanda merkez kurma yerine, birçok alanda disiplinler arası bir bakış açısı ile çok daha başarılı çalışmalar yapılacağını savunmaktadır. Bu tür bir modelin komşu çevre kalkınma sürecinde daha yaratıcı çalışmalar ortaya çıkardığı Silka tarafından çeşitli örneklerle gösterilmektedir.

Üniversite-komşu çevre işbirliği sürecinin dinamik ve etkili bir model çerçevesinde gerçekleşmesi için önemli bir belirleyicinin üniversite yöneticilerinin tutum ve davranışları olduğu görülmektedir (Kleniewski, 2001; Jackson ve Meyers, 2000). Yöneticiler, öğrencileri ve akademisyenleri güdüleyici bir rol üstlendiğinde çalışmalar verimli sonuçlara yönelik olarak tamamlanmakta, süreç birçok açıdan örgütsel amaca ulaşmada, karşılıklı fayda yaratma ve öğrencilerin desteklenmesi konusunda olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Vedula ve diğerleri (2001), bölgesel sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmada yaratıcı ve yenilikçi mühendislik eğitiminin rolü üzerinde durmaktadır. Yazarlar, özellikle çevre tarafından desteklenen programların daha yaratıcı olduğunu ve disiplinlerarası bir nitelik taşıdığı zaman amacına ulaştığını, bunun da komşu çevreleri ile işbirliği içersinde olan akademisyenler tarafından gerçekleştirilmesinin söz konusu olduğunu vurgulamaktadırlar.

Üniversite ve komşu çevre ilişkisini kapsamlı bir şekilde değerlendiren çalışmasında Carr (2003), bu işbirliğinin yaratacağı önemli sonuçları örnekler ile açıklamaktadır. Yazar, Yale Üniversitesi’ni olumsuz bir örnek olarak göstererek bu üniversitenin kendisini ekonomik ve politik anlamda önemli bir güç olarak görse de son on yılda üniversitenin içinde bulunduğu New Haven’ın sürekli olarak ekonomik ve sosyal açılardan kötüye gittiğini ve mali olarak büyük zorluklar yaşamakta olduğunu belirtmektedir. Üniversite-komşu çevre arasındaki kopukluğun sıkıntı yarattığı başka örneklerle de rastlamak mümkündür.

Gilderbloom (2003), ise fakir ve gelişmemiş bölgelerdeki temel sorunlar (yüksek suç oranları, evsizlik, işsizlik, uyuşturucu, güvenilir olmayan devlet okulları, vb.) üzerinde durarak üniversitelerin komşu çevrenin yeniden canlandırılmasında önemli aktörler olduklarını vurgulamakta, buraların geliştirilmesinin ve etkin modellerin belirlenmesinin önemini çalışmasında dile getirmektedir. Marshall (2003) Columbia Üniversitesi’nin bu alanda önemli bir model oluşturduğunu belirtmekte ve buradaki çalışmaların özellikle komşu çevreye ne şekilde olumlu katkı verdiğini tartışmaktadır. Bu modelde özel sektör yöneticilerinin, belediye başkanlarının ve üniversite üst yöneticilerinin oluşturmaya çalıştıkları işbirliğinin önemi, faaliyetlerin geliştirilmesi açısından ele alınmaktadır.

Genelde, üniversitelerin komşu çevre ile olan ilişkilerinin bölge ve komşu çevre açısından büyük önem taşıdığı ve bu konuda çok önemli ve başarılı modellerin ABD’de var olduğu araştırmaların birçoğunda dile getirilmektedir

(Guilford, 1999; Wiewel, Graffikin ve Morrissey, 2000; Reardon, 2000). Wilson ve Guajardo (2000), bu tür başarılı projelerde gençlerin toplumsal değişimin önemli bir dinamiği haline geldiklerini vurgulamaktadırlar. Akademik çalışmaların ve diğer faaliyetlerin komşu çevre ile yapılmasının karşılıklı olarak örgütler arasındaki ilişkiyi olumlu yönde etkilediği de görülmektedir (Mayfield ve Lucas, 2000).

Benson ve Harkavy (2000), çalışmalarında, üniversitelerin demokratik ve kozmopolit bir ortam yaratmadaki rollerini değerlendirmektedirler. Bu çalışmada özellikle Amerikan toplumunun bugünkü (yazarlara göre) sivil ve demokratik yapıya dönüşmesinde üniversitelerin rolü ele alınmaktadır. Yaşanan süreçte üniversitelerin, komşu çevrelerinde demokratik tutum ve davranış geliştirilmesinde çok önemli bir bilinç yarattıkları savunulmaktadır.

Sosyal öğrenme sürecinin işbirliği boyutu üzerinde duran Kordesh (2000), bu çerçevede sosyal ağ sisteminin genişletilmesinin, karmaşık ilişkilerin kurulmasında etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle aile eğitimi bu çalışmada temel vurgu yapılan alanlardandır. Çalışmada ayrıca, farklı katılımcıların değerlendirme, planlama ve uygulama sürecine ne tür katkı verdikleri üzerinde durulmakta ve büyüklük, yoğunluk, merkezilik gibi değişkenler kontrol edilerek katılanların ve araştırmacıların paylaşılan değerler ile ilgili bilgilerin toplanma sürecindeki iletişim ve etkileme şekilleri değerlendirilmektedir. Ana-babalar, öğrenciler, üniversite çalışanları, komşu çevre örgütlerinde çalışan bireyler bu süreçten olumlu sonuçlar elde eden taraflar olarak ortaya çıkmaktadırlar.

## **TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE-KOMŞU ÇEVRE İLİŞKİSİ**

Bu bölümde, genel olarak konunun gelişimi tarihsel açıdan ele alınmış ve işbirliğinin farklı alanlarda yarattığı sonuçlar genel süreç açısından değerlendirilmiştir.

### **Kısa Tarihçe ve Amaçlananlar**

Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'lere kadar Batı Avrupa etkisinde olan üniversitelerimizin İkinci Dünya Savaşı sonunda Amerikan eğitim sisteminin etkisine girdiği ve 90'lı yıllara kadar öğrenim, eğitim, servis işlevlerinden eğitime daha fazla önem verildiği söylenebilir. Bu yıllarda üniversitelerin eğitim-servis işlevleri daha ziyade devlet hizmetine sunulmuş, bu hizmete resmi ideolojiyi aktarma ve benimsetme görevi de dahil edilmiştir.

Aynı dönemde birçok üniversite mensubu "aydın - ilerici" söylem içerisinde ülke kalkınmasına öncülük yapmaktan bahsediyordu. Pratiğe çevrildiğinde üniversite çevre ilişkisini, komşu çevre dahil, hızla geliştirebilecek böyle bir yaklaşımın, biraz akademisyenlerin uygulamaya uzaklığı, biraz da yasal ve bürokratik engeller nedeniyle pek gerçekleşmediği söylenebilir. Son yıllara kadar öğre-

tim elemanlarının üniversite dışı çevrelerle -araştırma dahil- işbirliği yapması, alışkanlıklar, örgütsel ve bürokratik engeller nedeniyle oldukça zor olmuştur. Bu zorlukları aşamayan öğretim elemanları, kuramsal bilgilerini sınama ve uygulamada edindikleri bilgileri rafine edip kuram sınama olanağını bulamadılar. Bu da genelde üniversitelerin çevrelerine yabancı kalmalarına yol açan bir kısır döngü oluşturdu.

Kitabi bilginin dışına çıkamamak bugün de birçok üniversitemizde, değişik dallarda, önemli bir sorundur; ancak bu durum 80’li yıllarda değişmeye başlamıştır. 1980’lerin başında Türkiye’de 19 üniversite vardı. Bu dönemde, YÖK’ün üniversiteleri geliştirmiş (6 üniversite) - geliştirmekte olan (13 üniversite) olarak ikiye ayırması ve geliştirmiş üniversitelere mali yapılarını kendi girişimleriyle de geliştirmelerini telkin etmesi, ABD’de 60’larda yaşanana benzer bir değişimi Türkiye’de de aynı nedenle, kaynak sıkıntısı yüzünden başlatmıştır. Kaynak geliştirmenin yolu olarak, üniversite döner sermaye birimlerini güçlendirmek ve yan birim olarak “geliştirme vakıfları” kurmak görülmüştür. Konuyla ilgili en deneyimli üniversiteler Hacettepe ve Anadolu Üniversiteleriydi. Bu kurumlar diğer bazı üniversiteler tarafından örnek alınmıştır.

Hacettepe vakıf modelinde genelde para vakfa bağlı ticari şirketler tarafından kazanılmakta ve kazanç vakıf amaçları doğrultusunda harcanmaktaydı. Bu modelde üniversiteler çevre şirketlere yardımcı değil rakip oluyorlar, özlenen bilgi devşirimi de yok denecek kadar az oluyordu. Devlet desteği olmadan bu vakıf şirketlerinin özel sektörle yarışması çok zordu; 90’lara gelindiğinde bu destek kalkmıştır. Girişimciliklerinde akademik bilgi ve beceriyi öne çıkartan az sayıda kuruluş ayakta kalmıştır.

O yıllarda üniversitelerle işbirliği yapmak isteyen çevre kuruluşları da vardı. Ancak akademisyenlerin daha önce değinilen nedenlerle bilgilerini uygulamaya koymakta zorlanmaları potansiyel işbirliğini zorlaştırıyordu. Bunun örneklerinden biri olarak 1983’te büyük bir organize sanayi örgütlenmesi yöneticilerinin, en belirgin üniversitemizden birine bölgelerinde çok geniş yerler ayırıp işbirliği için ofisler döşemeleri gösterilebilir. Bu ofisler uzun zaman boş kalmıştır...

İlk yılların bu titrek adımlarından sonra akademi dışı ile işbirliği yapan üniversitelerimiz değişip yeni bir çehre kazanmaya başlamıştır. Bu değişim öğrenim-servis ikilisinin bir arada gelişebileceği anlayışına yol açmıştır. Bilimsel araştırma ile hizmet sunmanın birbirine karşıt ya da birbirini izleyen olgular olmadığı, pratiğe yönelik çalışmalar yaparken bilimsel sonuçlar elde edilebileceği, Lewin’in (1946) deyiimiyle eylem araştırmasıyla, laboratuvar dışında da öğrenime katkıda bulunulabileceği görülmeye başlanmıştır. Buna çok olumlu bir örnek, yukarıda acemi girişimciliğinin öyküsü verilen ODTÜ’nün, “Yüksek bilimsel birikimle sermayeyi buluşturan ODTÜ Teknokent, Avrupa, ABD ve Japonya pazarlarına açılıyor. Yılda 2 milyon dolarlık ihracatı yakalayan 104 fir-

ma, bu yıl 10 milyon doları aşmayı hedefliyor” manşetiyle Radikal gazetesinin 27 Temmuz 2003 tarihli sayısına konu olması; sadece gazetelere manşet olan teknoparkı ile değil, diğer alt kuruluşları ile yerel, ulusal ve uluslararası çevrelerle uygulamalı çalışmalar yaparak öğrenmeye ve üretmeye katkıda bulunmasıdır.

Bugün benzer işbirliğini diğer bazı üniversitelerde de görmek mümkündür; ancak genelde Türkiye’deki üniversitelerin yaratıcı, dinamik düşünen ve bulundukları bölge ile bütünleşen bir yapı içerisinde oldukları söylenemez. Bu günlerde akademisyenlerin genelde komşu çevre olarak düşündükleri sanayiden-iş dünyasından bekledikleri, üniversite çalışmalarına sponsorluk yapılmasıdır. Oysa, bu şekilde klasik ve basit ilişki içersinde kalan üniversite - komşu çevre işbirliği çok daha kapsamlı ve uzun vadeli projeler üzerine oturtulabilir. Bu çerçevede, Türkiye’de yüksek öğretim kurumlarının ülke içindeki dağılımının 90’lı yıllarda büyük ölçüde değişmesiyle, üniversite ve komşu çevre arasındaki basit sponsorluk ilişkilerinin yerini, sürdürülebilir iktisadi-sosyal üretim ve kalkınma projelerinin almaya başlaması beklenebilir.

1982 yılında var olan on dokuz üniversiteye, o yıl sekiz ve 1984 ve 87 yıllarında da birer üniversite eklenerek 90’lı yıllara girerken üniversite sayısı yirmidokuzaya ulaşmıştır. Üniversitelerin ülke düzeyinde yaygınlaşması 1992 yılından sonradır. Bugün Türkiye’de yetmiş yedi üniversite vardır. Bunların yirmi dördü vakıf, elli üç tanesi devlet üniversitesidir. Kırk bir ile dağılmış üniversitelerin yirmi biri İstanbul’da, dokuzu Ankara’da, beşi İzmir’de, ikisi Eskişehir’de, ikisi de Mersin’dedir. Bu dağılıma Bursa ve Adana’da bulunan birer üniversiteyi de katarsak büyük şehirlerde olan üniversite sayısı kırk bir, diğer illerde olanlar da otuz altıdır. Diğer taraftan ilçelerin on sekizinde fakülte, on dokuzunda yüksek okul, 268’inde meslek yüksek okulu vardır. Bu, Türkiye’nin her iki ilinden birinde üniversite, her 3 ilçesinden birinde de fakülte ya da yüksek okul olduğunu gösteriyor.

O halde, şu anda artık “taşraya üniversite açılsın mı açılmasın mı?” sorusunu sormanın vakti geçmiş durumdadır. Yapılması gereken, taşra üniversitelerinin varlıklarını veri olarak kabul edilip, bunların kalitelerinin yükseltilmesi ve bulundukları şehir ya da bölgenin yaşam kalitesine hangi alanlarda ve nasıl katkı yapabileceklerinin sorulmasıdır.

Yüksek öğretimin taşraya taşınması ile orada okuyan üniversite öğrencilerinin (arzuladıkları varsayılan) metropollerdeki yaşamın parçası olamadıkları görüşü bir tarafa bırakılırsa -çünkü kısıtlı bütçeleri ile çoğunluk üniversite öğrencisi metropol yaşamının parçası değil ancak seyircisi olabiliyor- taşra üniversiteleri ve yüksek okulları Türkiye’de yaşam kalitesinin artırılması için bir fırsat olarak görülebilir. Öğrenci açısından bakıldığında küçük yerleşim merkezlerinde yaşayan, az nüfuslu okullarda okuyan öğrenciler, metropolde okuyanlara kı-

yasla, daha fazla etkinlikte rol almakta, daha çok sorumluluk üstlenmekte, daha fazla arkadaşlıklar kurmakta, daha sık başarı ve başarısızlık yaşamaktadır. Kısaca bu öğrencilerin daha aktif bir yaşam içinde olduğunu araştırmalar göstermektedir (Barker, 1974; Gürkaynak, 1979).

Öğretim üyeleri açısından bakıldığında ise taşrada yaşayanların, mentor ve bilimsel kaynak bulabilme sıkıntısı, taşranın görelî olarak yavaş temposuna uyuma ve dolayısı ile güdülenmelerinin düşmesi dışında, trafik, alışveriş vs. gibi zaman yitirten zorunluluklardan kurtuldukları için kendilerine daha fazla zaman ayırdıkları, iş arkadaşları ile iş dışı daha uzun zaman harcayıp sohbet geliştirdikleri, daha fazla insan tanıyıp daha derin ilişkiler kurdukları, sinemaya gitme, yöreye gelen tiyatro/konsere gitme, dışarıda yemek yeme gibi sosyal etkinliklerde daha sık bulundukları; metropolde oturanların ise “ne zaman olsa yaparım” rahatlığı içinde bu mekanları daha az kullandıkları, bu tür ilişkilere daha az girdikleri (Gürkaynak, 1969; Shelly, 1974) bilinmektedir.

Yüksek öğretim kurumlarının komşu çevreleri ile sıkı ilişkiye girmelerinin - Cox’un (2000) modelini Türkiye’ye göre değiştirip yorumlayarak- şu faydaları doğuracağı düşünülmektedir:

**Beşeri sermayenin iyileştirilmesi.** İktisadi açıdan bakıldığında eğitim, insanın yapılan bir yatırımdır. Bu yatırımın sonucunda ortaya, bireyin sahip olduğu, iktisadi bir faydası olabilecek bilgi ve beceriler bütünü olarak tanımlanan (Grossman ve Helpman, 1993) beşeri sermaye çıkar. Bu tanıma göre üniversiteler, kendi öğrencilerinin beşeri sermayelerinin gelişmesinde önemli yeri olan kurumlardır.

Komşu çevresi ile yakın ilişkide olan bir üniversite, bu işlevinin yanında, komşu çevre bireylerine yeni beceriler kazandırarak onların da insan gücü kalitelerinin artmasını sağlayabilir. Bugün sadece 1992’den sonra kurulmuş taşra üniversitelerinde on beş binin üzerinde öğretim elemanı var; toplam taşra üniversitelerindeki sayı ise otuz bine yakın. Öğretim üyelerinin, tanımı gereği, öğrenim düzeylerinin ve dolayısıyla beşeri sermayelerinin yüksek olduğu düşünülürse, toplam beşeri sermayenin ülke sathına dağılmaya başladığı görülebilir. Bu da Türkiye’de yerel örgütlerin insan kaynaklarını geliştirmeleri açısından büyük bir fırsat yaratmaktadır. Taşra örgütlerinin metropollerden profesyonel ya da yetiştirilmiş, nitelikli insan gücünü bünyelerine kazandırmaları çok zor ve maliyetli bir iştir; fakat eğer üniversitelerde var olan nitelikli insan gücünden yararlanılabılırsa, bu zorluğun üstesinden iki taraf için de faydalı bir işbirliği ile gelinebilir. Söz konusu işbirliğinde, bilgi aktarımının yalnızca üniversiteden komşu çevreye doğru değil, çevrede var olan bilgi ve becerilerin üniversiteye iletilmesiyle iki yönlü olması beklenir.

Bu iklimin oluşabileceğine örnek olarak Gaziantep Üniversitesi’nin komşu çevresindeki sanayi kuruluşları ile işbirliği gösterilebilir. Bu yardımlaşmanın da

etkisiyle Gaziantep sanayii uluslararası düzeyde rekabetçi bir hale gelmiş, Gaziantep şehri de bundan faydalanmıştır. Üniversitenin bilinçli olarak komşu çevre beşeri sermayesi üzerine yaptığı olumlu etkiye diğer bir örnek ise, İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim elemanları ve öğrencilerinin komşu çevrelerinin sosyal ortam ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik olarak yaptıkları çalışmalardır. Burada temel amaç, komşu çevrede yaşayan bireylerin ihtiyaçlarına göre eğitim programları sunarak beşeri sermayenin gelişmesine katkı sağlamaktır. Benzer şekilde, Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi de belirli konularda komşu çevresine eğitim verip bölge turizmine eleman yetiştirmektedir.

**Sosyal sermayenin hareketlendirilmesi.** Sosyal sermaye kavramı, sosyal ilişkilere, örgütlü yaşama verilen değer, sosyal eylemin dolayısıyla değişimin itici gücü olduğu savıyla ortaya çıkmıştır. Böyle tanımlanınca, sosyal sermayenin düzeyi, belli bir bölgedeki, ülkedeki örgütlerin sayısından çok, örgütlerin arasındaki ilişki düzeyinin bir göstergesidir.

Türkiye’de, tarım toplumlarında sıkça görüldüğü gibi, sosyal yapılar ağırlıklı olarak hiyerarşiktir (Gürkaynak ve Saybaşı, 1978). Aile, eğitim, iş gibi birçok sosyal ilişki emir-komutaya benzer yapılar içerisinde çalışır. Bu tür sistemlerin başarısı liderlerine bağlıdır; güçlü lider olmayınca otokratik yapı kolayca dağılıp işlevsizleşir. Bugün Türkiye’de, devletin halkın örgütlenmesini istememesi dışında, sosyal sermayenin hareketlenmemesinin ana nedenlerinden birinin yatay örgütlenmeye olan bu yabancılaşma olduğu düşünülmektedir. Bu konuda üniversiteler demokratik liderlik yaparak hareketlilik getirebilirler. Özellikle küçük yörelerde, üniversite tarafsız otorite olarak görüldüğünden bu çok daha kolay gerçekleşebilir. Tabii “üniversiteler demokratik değil ki çevrelerine örnek olsunlar” denebilir. Doğrudur. Ancak, öğretim üyeleri özleyip inandıkları ve kuramsal olarak öğrencilerine öğrettikleri değer ve becerileri uygulamaya bu şekilde başlayabilirler. Öğrenciler ve komşu çevredeki bireylerle sivil toplum kuruluşları arası ilişkilerin gelişmesi sağlanarak katılımcılığın artırılmasında üniversiteler kolaylaştırıcı bir rol oynayabilirler.

Sosyal sermayenin üniversite aracılığıyla hareketlendirilmesine örnek olarak Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nin “Biga Sivil Toplum Platformu”yla işbirliği yaparak bu çevrenin tüm sivil toplum kuruluşlarının (STK) biraraya gelmelerine yardımcı oluşu, yöre sosyal sermayesinin oluşup gelişmesini inceleyerek STK yapı ve dinamiğini lisans eğitiminin içerisine yerleştirip sosyal sermayenin geliştirilmesini akademik bir konu haline getirmesi gösterilebilir. STK yönetimi bir akademik konu olarak Bilgi, Boğaziçi, Yeditepe gibi üniversiteler tarafından da ele alınmıştır.

**Fiziksel çevrenin iyileştirilmesi.** Üniversitelerin kendi yerleşkelerinin oluşumu ve çevre düzenlenmesinin yapılması küçük kentlerin çehrelerini değiştirmektedir. Bunun yanında, yeni yerleşim alanlarının yaratılması, yurt, pansiyon

gibi mekanların kentsel yaşam alanlarına dahil edilmesi üniversitelerin oluşum süreçlerinde yerel çevrede yarattıkları diğer bazı mekansal gelişmelerdir. Taşrada yüksek eğitim kurumlarının açılması, birdenbire buralara binlerce genç, bir ölçüde yaratıcı ve kısıtlı da olsa harcama eğilimi olan bir nüfusun girişine yol açtı; böylece kentlerde yeni konutlar inşa edilmeye başlandı ve farklı yaşam alanları oluşarak kentlerin fiziksel çehresinde çok kısa sürede büyük farklılaşmalar yaşandı. Üniversitelerin kuruldukları yerlerde yeni açık alanlar oluştu ve eğlence mekanları arttı. Buralarda önceden var olmayan sinema, kafe, bar ve restoran gibi yerler açıldı. Daha önemlisi, üniversite temelli kültür etkinlikleri - konferanslar, açık oturumlar, vb.- komşu çevre bireylerinin katılımına açıldı. Bunlar da üniversite komşu çevrelerini, en azından bu tür hizmetleri arzulayan öğrenciler, öğretim elemanları ve yöre insanları için daha çekici ve yaşanabilir yerler haline getirdi. Öte yandan böyle hızlı bir değişimin yaşanmasının yarattığı kimi burukluklar da, bu değişimin üniversitenin bir yan etkisi değil, savunulduğu üzere, komşu çevre yaşayanları ile birlikte bilinçli bir çalışması olmasıyla aşılabılır.

Üniversitenin fiziksel çevresini değiştirmesinin en radikal örneği Bilkent Üniversitesi’nin bir yerleşkeyle başlayıp bir şehir yaratmasıdır. Bu girişim, örneğini Pennsylvania Üniversitesi’nden almış olabilir. Pennsylvania Üniversitesi, çevresindeki gettolardan kurtulmak için büyük yatırımlar yapıp çevre yenilemesine giderken, Bilkent buna izin vermeden Ankara için cazip bir yerleşim - alış-veriş merkezi yaratmıştır.

**Ekonomik yapının güçlendirilmesi.** Birçok yerleşim biriminde, üniversite istenirken akılda olan temel fayda, dışarıdan gelecek olan öğrenci ve öğretim üyelerinin sağlayacağı ekonomik canlılıktır. Bu bakışın sonucu ise üniversite mensuplarının sadece müşteri olarak görülmesi ve üniversitenin yerel hayatın dışında kalmasıdır. Oysa taşrada kurulan yerleşkelerin yarattığı iktisadi canlılık, katılmış ve yerel değerlere entegre olmuş iktisadi yapıyı kırıp değiştirmek için de kullanılabilir. Bu tür bir iktisadi değişimin, “yerel kapitalizm”den ulusal ve uluslararası kapitalizme açılmanın, istenip istenmediği tartışılmalıdır. Eğer istenen uluslararası sisteme tam olarak entegre olmak ise, üniversite, yerel çevrenin gelişimini daha profesyonelce yapmasına, dış dünya ile ilişkilerinin kurulmasına yardımcı olabilir. Bu çerçevede mal ve hizmet dağıtım kanallarının nasıl oluşacağının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapıp tavsiyelerde bulunulabilir; yeni girişimler, yeni iş alanları yaratılması için yol gösterici olabilir.

Böyle girişimlere örnek olarak yukarıda bahsi geçen Gaziantep Üniversitesi’nden başka, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nin yabancı öğrenci-öğretim üyesi mübadelesinden de faydalanarak, Biga’da mobilya sektöründeki girişimcilerle işbirliği yapıp işletmelerinin gelişmesine ve yurtdışına açılmalarına yardımcı olması gösterilebilir.

**Yurttaşlık bilinç ve becerilerinin kazanılması.** Üniversitelerin eylem yoluyla öğrenme programlarının aşamaları, komşu çevrenin gereksinmelerine dönük projelerin oluşturulması, hayata geçirilmesi, uygulama üzerinde yansıtıcı düşünce üretilmesi ve değerlendirme/iyileştirme aşamalarının tümünde çalışanların etkin katılımının sağlanmasıdır. Bu katkıları vererek programda yer alan öğrenciler, yalnızca toplumsal sorumluluk almış olmaz, toplumsal duyarlılık da edinmiş olurlar; yurttaşlık becerileri kazanırlar.

Eylem yoluyla öğrenme -sivil toplum kuruluşlarında çalışmak gibi- gönüllü toplumsal etkinliklerde bulunmaktan farklıdır; çünkü a) yapılandırılmıştır, b) projenin oluşması aşamasında üniversite - komşu çevre işbirliği vardır, c) ders programının bir parçası olduğu için, öğrenciyi eylemi üzerinde yansıtma yapmaya, eleştirel düşünmeye yönlendirir. Böylece yurttaş olmanın pratiği yapılmış, sorumlulukları içselleştirilmiş olur.

Bugün on altı ülkenin ders programlarına girmiş olan bu eğitim türü ülkemizde Sabancı Üniversitesi tarafından “Toplumsal Duyarlılık Projesi” adı altında uygulamaya konulmuştur. Bu projedeki gelişmeler hepimiz tarafından dikkatle izlenmelidir; çünkü bu, ekonomik, beşeri ve sosyal sermayenin geliştirilmesi ile birlikte, politik gücü yaygınlaştırmanın çok önemli bir yoludur.

## **SORUNLAR VE İLERİSİ**

Daha önce de belirtildiği gibi, bugün üniversitelerimizin çevreleri ile olan ilişkileri tatmin edici boyutlarda değildir. Bu yorumdan üniversitelerin komşu çevrelerine hiç katkısı olmadığı anlaşılmamalıdır. Elbette birçok alanda dönüşüm yaratan bu kurumlar taşraya yeni bir bakış açısı ve yaşamın her alanına (ekonomik, sosyal, politik) büyük bir ivme kazandırdılar. Bazı üniversiteler çevreden çok destek görüp kuruldukları yerlere de katkıda bulundular. Kayseri bu konuda iyi bir örnektir: Çevrenin Erciyes Üniversitesi’nin gelişimine verdiği parasal ve sosyal katkı üniversiteyi ciddi olarak desteklemiştir. Oluşturulan işbirliği, görüldüğü üzere, oradaki kurumların yöneticilerinin önemli bir başarısıdır. Bu işbirliğinin sonucu olarak da buradaki üniversite hemen her açıdan büyük ve gelenekleri olan üniversiteler ile rekabet edebilir bir niteliğe ulaşmış, Kayseri de üniversiteden fayda elde etmiştir.

Kayseri-Erciyes Üniversitesi gibi örnekler çok sınırlıdır; oysa ki Türkiye’de son zamanlarda üniversite ve yüksek okul sayılarının artması, çevre ve yerel yönetim kuruluşlarıyla işbirliği gereğini, bu makalede geniş bir şekilde anlatıldığı gibi, açıkça ortaya çıkarmıştır. Bu kurumların kuruluşları yaklaşık olarak on yılı bulmasına rağmen sahip oldukları potansiyeli çevrelerine yansıtacak dinamik bir işbirliğinin çok fazla gelişmediği görülmektedir. Bunun taraflar açısından farklı nedenleri vardır. Aşağıda bunların başlıcaları değerlendirilecektir.

İşbirliği sürecinin gelişmemesinde önemli bir sorumlu, üniversitelerin kendileridir. Birçok açıdan üniversite geleneklerinin oluşmadığı genç örgütlerde sorun sağlıklı bir üniversite bilincinin kurum içerisinde yaratılamamasıdır. Çeşitli alanlarda büyümekte, gelişmekte olan kurumlar elbette vardır; ancak genel olarak bakıldığında birçok üniversitenin çevre ile işbirliğine ciddi olarak eğilmediğini görmek mümkündür. Bu alanda karşı karşıya kalınan bir başka engel ise yeterli nitelikte ve nicelikte öğretim üyesi olmamasının yarattığı eksikliklerdir. Gerçekten de, öğretim üyesi yetiştirilmesi çok uzun süren ve maliyetli, zahmetli bir iştir. Bu yüzden birden bire kurulan onlarca üniversitenin öğretim üyesi talebini karşılamak mümkün olmadığı için bu tür personel eksikliğine bağlı sorunların üniversite çevre işbirliğinin oluşturulmasında engel yarattığı görülmektedir. Dahası, bazı durumlarda öğretim üyelerinin beklenen nitelikte olmaması çevrenin üniversiteye ve öğretim üyelerine olan güvenlerini sarsan bir etki yaratıyor. Üniversiteler açısından bir başka önemli sorun da çok yeni oldukları için kendi içsel ve mekansal sorunları ile uğraşmaktan çevre ile ilgili projelere yönelecek bir ortamın yaratılamamasıdır.

Üniversitelerin kuruluş aşamasında büyük heyecan duyan; ancak kurulduktan sonra gerekli desteği ve güdülenmeyi devam ettiremeyen yöneticilerin küskünlüğü de işbirliğinin gelişmemesinde önemli rol oynamaktadır. Bazı durumlarda komşu çevrenin tutucu sosyolojik yapısı, üniversitelerin kültür yozlaşması yarattığını düşünerek bu alandaki gelişmeleri engelleyici bir tutum içinde olması işbirliği sürecinin gelişmemesine bir başka nedendir. İşbirliği projelerinin fonlamasında yaşanan bir önemli sorun da, üniversitelerin kurulması ile birlikte ortaya çıkan yeni tüketici taleplerini ve beklentilerini karşılamaya çalışan yerel özel girişim sermayesinin üniversite ile ilgili yatırımları finanse etmekle ilgilenmemesi sonucunda karşılıklı güçlü örgütsel bağların oluşmamışlığıdır. Birçok yerde, çevrenin üniversiteyi kentin parçası olarak değil de kentten bağımsız bir örgüt gibi değerlendirmesi bu alandaki önyargıların hâlâ kırılmadığını göstermektedir.

Bunlara ek olarak, belki diğer paydaşlar diyebileceğimiz bir grubun, bu sürecin gelişmesinde üzerine düşen görevleri yerine getiremediklerini söylemek mümkündür. Özellikle merkezi yönetim taşra üniversitelerini oluştururken çok daha kapsamlı modeller ve gelişmiş projeler ile destekleyerek, verimli çalışmalarına yönelik gerekli altyapıyı oluşturmamıştır. Elbette bu altyapının hiç oluşmamış olduğunu söylemek de yanlış olur; bu konuda ülkemizde başarılı uygulamalar vardı. Özellikle yeni üniversiteler kurulmadan önce büyük üniversitelerin taşrada destekledikleri (tıp, hukuk, mühendislik, iktisadi ve idari bilimler fakültesi, eğitim fakültesi gibi) fakülteleri bunlar arasındadır. Bu birimlerin temeli üzerinde kurulan üniversiteler, bağımsız üniversite olduktan sonra, çoğunlukla (ve maalesef) daha önce bağlı oldukları üniversitelerle ve çevrelerindeki diğer

üniversitelerle etkin işbirliğine girmedikleri için birçok açıdan önemli sorunlar yaşadılar ve halen de yaşamaktadırlar.

Birçok alanda karşılıklı işbirliği olanakları varken, kurumsal işbirliğinin öneminin kavranılmaması taşra üniversitelerinin kısa sürede çok daha etkin bir şekilde büyümemesinin nedenlerinden biridir. Burada özellikle metropol üniversitelerinin yeni kurulan üniversiteleri küçümsemelerinin de etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Oysa, taşra üniversiteleri Türkiye’de noksanlığı kuvvetle hissedilen veri üretmede, geliştirilen varsayımların sınanmasında önemli rol alabilirler. Sözü edilen kopuk yapıdan, kuşkusuz yalnızca metropol üniversiteleri sorumlu değildir. Taşra üniversite çalışanları da dar çerçevede kalmayı, küçük gölün büyük balığı olmayı tercih etmektedirler. Bu kapanıklıktan kurtulup beraberce büyüme stratejileri benimsemek, bilgi üretme-uygulama sürecini hızlandıracak ve taşradaki deneyimsiz öğretim üyelerine beceri, metropoldeki genelde daha deneyimli akademisyenlere de uygulamada yeni alanlar ve araçlar kazandıracaktır. Böyle bir beraberlik, tahmin edilir ki, üniversite çalışanlarının akademik çalışmalarına büyük katkı yapacaktır. Taşra üniversitelerindeki akademisyenlerin mukayeseli üstünlüğü, bulundukları yeri, buranın olanak ve ihtiyaçlarını iyi bilmek olduğu için yapılacak çalışmaların yerele, komşu çevreye de yönelik olması beklenir.

Bu çerçevede başarılı bir çalışma alanı yaratılabilmesi için üniversite yöneticilerinin komşu çevreye faydalı olmayı üniversitenin temel amaçlarından biri olarak açıkça ortaya koymalarının yararlı olacağı düşünülmektedir. İşbirliği alanında deneyimli öğretim üyeleri daha az deneyimlilere mentorluk görevi üstlenmeye teşvik edilip buna katkı verecek bir çalışma düzeni oluşturulabilir. Yöneticiler, akademik ödüllendirme sistemini gözden geçirip, işe alma, yükseltme gibi alanlarda komşu çevre ile ortak çalışmanın önemini vurgulayarak kurumları açısından bunu benimsetebilirler. Akademik yükseltme ve ödüllendirme sisteminde komşu çevreye verilen katkının da göz önünde bulundurulması özellikle çok önemlidir.

Komşu çevre ile işbirliğinde ciddi olan bir üniversitede, her şeyden önce, dışarı ile iletişim kanalları açık olmalıdır. Bu, dışarıdan gelecek olan talep ya da fikirleri değerlendirmek üzere kurulmuş olan bir ofis de olabilir, yönetici ve akademisyenlerin bu alandaki bireysel çabalardan da oluşabilir. Önemli olan, üniversitenin komşu çevre için ulaşılabilir olmasıdır.

## KAYNAKÇA

- Annette, J. (1999), “Education for citizenship, civic participation and experiential and service learning in the community”, Yurttaşlık Konferansı (Citizenship Conference), Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü.

- Barker, R. G. (1974), "Ecology and Motivation", S. Friedman ve J. B. Juhasz (Ed.) *Environments: Notes and Selections on Objects, Spaces, and Behavior*, Brooks/Cole Publishing Co., Monterey, Calif.
- Benson, L. - Harkavy, I. (2000), "Higher Education's Third Revolution: The Emergence of the Democratic Cosmopolitan Civic University", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 47-57.
- Carr, J. H. (2003), "It's not Just Academic: University-community Partnerships are Rebuilding Neighborhoods" [www.oup.org/news/](http://www.oup.org/news/) (10.10.2003).
- Cox, D. N. (2000), "Developing a Framework for Understanding University-Community Partnerships", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 9-26.
- Dewey, J. (1924), *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- Forrant, R. (Ed.) (2001), *Random Act of Assistance or Purposeful Intervention?: The University of Massachusetts Lowell and the Regional Development Process*, University of Massachusetts Press, Amherst.
- Gilderbloom, J. I. (2003), "The Urban University in the Community: The Roles of Boards and Presidents", [www.louisville.edu.](http://www.louisville.edu/) / (10.10.2003).
- Grossman, G. - Helpman, E. (1993), *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Pres, Cambridge.
- Guilford, R. (1999), "Universities Support Urban Core Development", *Dayton Business Journal*, May, s.1-3.
- Gürkaynak, İ. (1979), *Sosyo-ekonomik Düzey ve Çocuk: Psiko-ekolojik Yaklaşım*, Keleşnak Yayınevi, Ankara.
- Gürkaynak, M.R. (1969), "Pleasant and Unpleasant Situations in a Restricted Environment", M. Shelly (Ed.), *Analyses of Satisfaction*, MSS Educational Pub., Kansas.
- Gürkaynak, M.R. (1977), *Relationships Between Higher Education and the Community*, Report submitted to Centre for Educational Research and Innovation, OECD.
- Gürkaynak, M.R. - Saybaşı, K. (1978), "The Place of Value Orientation of Members in Organizational Design", D.T. Bryant ve R.J. Niehaus (Ed.), *Manpower Planning and Organizational Design*, Plenum Pres, New York.
- Jackson, G. - Meyers, R. B. (2000), "Challenges of Institutional Outreach: A COPC Example", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s.125-140.
- Kleniewski, N. (Ed.) (2001), *Administrative Support for Innovation: The Case of Applied Community Research*, University of Massachusetts Press, Amherst.
- Kolb, D. (1998), *Experiential Learning*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Kordesh, R. S. (2000), "Esperanza Familiar: A university-Community Partnership as a Social Learning Networ", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 75-90.

- Lewin, K. (1946), "Action Research and Minority Problems", *Journal of Social Issues*, Vol. 2, s. 34-46.
- Lewin, K. (1947), "Group Decision and Social Change". T.M. Newcomb ve E.L. Hartley (Ed.), *Readings in Social Psychology*, Holt, New York.
- Marshall, L. (2003), "Columbia Lauded for Contributions to Upper Manhattan Community in CEOs for Cities Repor", [www.columbia.edu/cu/news](http://www.columbia.edu/cu/news). (10.10.2003).
- Maurrasse, D.J. (2001), *Beyond the Campus*, Routledge, New York.
- Mayfield, L. - Lucas, E. P. (2000), "Mutual Awareness, Mutual Respect: The Community and the University Interact", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 173-184.
- Newman, J.H. (1996), *The Idea of a University*, Yale University Pres, (İlk basımı 1873), New Haven.
- Piaget, J. (1957), *Logic and Psychology*, Basic Boks, New York.
- Reardon, K. M. (2000), "An Experiential Approach to Creating an Effective Community-University Partnership: The East St. Louis Action Research Project", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 59-74.
- Rubin, V. (2000), "Evaluating University-Community Partnerships: An Examination of the Evolution of Questions and Approaches", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 219-230.
- Schumaker, A., Reed, B. J., - Woods, S. (2000), "Collaborative Models for Metropolitan University Outreach: The Omaha Experience", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 197-207.
- Shelly, M. (1974), *Sources of Satisfaction*, Kansas Key Press, Lawrence.
- Silka, L. (Ed.) (2001), *Addressing the Challenge of Community Collaborations: Centers as Opportunities for Interdisciplinary Innovation*, University of Massachusetts Press, Amherst.
- Vedula, K., Fiddy, M. A., Donatelli, A., Robertson, S., Nunn, R. - Eraso, R. M. (2001), *Inovation in Engineering Education for Sustainable Regional Social and Economic Development*, University of Massachusetts Press, Amherst.
- Wiewel, W., Gaffikin, F. - Morrissey, M. (2000), "Community-University Partnerships for Affordable Housing", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 27-44.
- Wilson, R. H. - Guajardo, M. (2000), "Capacity Building and Governance in El Cenizo", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. 5, s. 101-123.